

Współczesna Gospodarka

Contemporary Economy
Electronic Scientific Journal
www.wspolczesnagospodarka.pl

Vol. 8 Issue 4 (2017) 33-45
ISSN 2082-677X

KRAJE BAŁTYCKIE W STREFIE EURO – PROCES WEJŚCIA I SKUTKI

Jarosław Wołkonowski

Streszczenie

W artykule dokonano analizy procesu wstąpienia krajów bałtyckich do strefy euro i zbadano skutki po przyjęciu wspólnej waluty. Choć Estonia, Łotwa i Litwa wstąpiły do strefy euro w różnych latach to można zauważyć wiele cech wspólnych zarówno w procesie wstąpienia, jak i w okresie funkcjonowania już w euro strefie. Artykuł składa się z trzech części - w pierwszej dokonano analizy spełnienia kryteriów konwergencji przez kraje bałtyckie, zaś w drugiej części zbadano skutki, jakie można zaobserwować w gospodarkach trzech krajów bałtyckich. W trzeciej części dokonano analizy porównawczej inflacji realnej i indeksu inflacji postrzeganej w trzechletnim okresie – przed, w trakcie i po przyjęciu euro. W tym celu zostały dokonane obliczenia uproszczonych miesięcznych indeksów inflacji postrzeganej krajów bałtyckich i porównano z inflacją realną. Różnice między indeksem inflacji postrzeganej a realną inflacją w krajach bałtyckich były podobne jak w Austrii i w Niemczech w okresie wstąpienia do strefy euro.

Słowa kluczowe: konwergencja, euro strefa, inflacja postrzegana, kraje bałtyckie

Wstęp

Estonia, Litwa i Łotwa po transformacji systemowej w 1990 roku w następnych latach przeszły skomplikowaną drogę wprowadzenia waluty narodowej – wycofały z obiegu sowiecki rubel i na początku lat 90. XX w. wprowadziły do obiegu waluty narodowe: w Estonii pojawiła się korona estońska, na Litwie - lit litewski i na Łotwie - łat łotewski. Wprowadzając nowe pieniądze kraje bałtyckie nawiązały do swych walut narodowych z okresu międzywojennego 1923-1940. Dla ustabilizowania swych walut narodowych w pierwszej połowie lat 90. XX wieku kraje bałtyckie przyjęły modele stabilnego kursu wobec jednej z międzynarodowych

walut. W kwietniu 1994 roku Bank Litwy wprowadził sztywny kurs 4,0 Lt za 1 USD¹, zaś 29 września 1994 roku uchwałą zarządu Banku Litwy bazową walutą Lita został dolar amerykański według oficjalnego sztywnego kursu 0,25 USD za 1 Lita². Podobnie postąpiła Estonia wprowadzając sztywny kurs korony estońskiej wobec marki niemieckiej, zaś Łotwa – do SDR (Special Drawing Rights). Na przełomie XX i XXI ww. kraje bałtyckie zmodyfikowały ten model – przeszły na sztywny kurs swych walut narodowych do euro – 1 stycznia 1999 roku oficjalny kurs estońskiej korony wobec euro został ustalony na 15,6466 kr³; od 2 lutego 2002 roku oficjalny kurs lita wobec euro został ustanowiony 3,4528 lt⁴, zaś od 1 stycznia 2005 roku oficjalny kurs łata do euro został ustanowiony na 0,702804 lt⁵.

Poprzez takie dynamiczne decyzje Estonia, Litwa i Łotwa wyszły z sowieckiego systemu gospodarczego i finansowego. Zaowocowało to wstąpieniem tych krajów 29 marca 2004 roku do NATO, zaś 1 maja 2004 roku, wspólnie z 7 pozostałymi krajami, akcesją do Unii Europejskiej.

1. Ambitne plany krajów bałtyckich po 2004 roku

Po wstąpieniu do UE kraje bałtyckie otrzymały tzw. status krajów z derogacją na podstawie Artykułu 4 Traktatu Akcesyjnego, podpisanego w dniu 16 kwietnia 2003 roku⁶, „*Każde z nowych Państw Członkowskich uczestniczy w unii gospodarczej i walutowej z dniem przystąpienia, jako Państwo Członkowskie objęte derogacją w rozumieniu artykułu 122 Traktatu WE*”⁷. Derogacja oznaczała, że takie państwa były monitorowane pod kątem spełnienia czterech warunków konwergencji (1. inflacja [nie może być większa niż średnia 3 państw unijnych o najmniejszej inflacji zwiększona o 1,5 p.p.], 2. sytuacja fiskalna [deficyt budżetowy do 3% PKB i dług publiczny do 60% PKB], 3. kurs walutowy [wahania waluty narodowej $\pm 15\%$ względem euro przez dwa lata] i 4. stopa procentowa [w okresie 12 miesięcy nie może być większą niż średnia 3 państw unijnych o najmniejszych stopach procentowych zwiększona o 2 p.p.]). Kraje takie mają obowiązek przygotowania corocznych raportów na temat zbliżania się gospodarek krajowych do unijnej średniej, co ma umożliwić tym krajom przyjęcia euro i wstąpienie do euro strefy. Państwa objęte derogacją nie mają znacznej części praw członków Unii Europejskiej – dotyczą one przede wszystkim europejskiego systemu banków centralnych. Traktat Akcesyjny z 16.04.2003 roku nie dawał alternatywy wobec przystąpienia dla nowych państw członkowskich do euro strefy, jednak data przystąpienia do unii walutowej jest niezawisłą decyzją tego państwa. Najpierw jednak nowe państwa musiały wstąpić do European Exchange Rate Mechanism (dalej ERM II – Europejski Mechanizm Kursowy). Od momentu przystąpienia do ERM II wahania waluty narodowej danego kraju powinny w ciągu dwóch lat kształtować się w przedziale $\pm 15\%$ (lub mniejszego na skutek decyzji państwa kandydata) wobec ustalonego kursu wobec euro. Po spełnieniu pozostałych trzech warunków konwergencji, wyznaczonych Traktatem z Maastricht z 1992 roku, państwo kandydujące mogło wprowadzić euro i zostać pełnoprawnym członkiem unii walutowej.

¹ Kurs dzienny walut na Litwie 1994-2002 <http://www.lb.lt/exchange/default.asp> [dostęp: 17.08.2017].

² Uchwała Zarządu Banku Litwy Nr 60 z 29 września 1994 roku *O oficjalnym kursie Lita*, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.072D61C8E65E> [data dostępu: 17.07.2017].

³ Bank Estonii <http://www.eestipank.ee/en/press/number-significant-digits-daily-estonian-kroon-fixings-has-changed-30042004> [dostęp 08.09.2017].

⁴ Bank Litwy, <https://www.lb.lt/exchange/default.asp> [dostęp 08.09.2017].

⁵ Bank Łotwy, <https://www.bank.lv> [dostęp 08.09.2017].

⁶ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040900864> [dostęp 08.09.2017].

⁷ Nowe kraje członkowskie objęte derogacją są pozbawione prawa decyzji w kwestiach Europejskiego Systemu Banków Centralnych. W momencie przyjęcia wspólnej waluty derogacja zostaje cofnięta dla tego kraju. Więcej na ten temat: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/regulacje-prawne/ue/2.pdf

Na tle sukcesów integracyjnych kraje bałtyckie zaplanowały dość szybką ścieżkę wejścia do strefy euro, stąd już 28 czerwca 2004 roku do ERM II przystąpiły estońska korona i litewski lit, zaś 5 maja 2005 roku - łotewski łąt⁸. Estonia, według planów krajowych, miała być gotowa do wprowadzenia euro w połowie 2006 roku⁹, Litwa miała zamiar wprowadzić euro 1 stycznia 2007 roku, zaś Łotwa – 1 stycznia 2008 roku¹⁰.

Jednak ambitne terminy wprowadzenia euro przez państwa bałtyckie okazały się złożonym zagadnieniem w związku ze zbliżającym się kryzysem finansowym lat 2008-2009 i pogarszającą się sytuacją gospodarczą w tych krajach i w całej Unii. Najbliżej przyjęcia euro w tych terminach była Litwa, która jako pierwsza z tych trzech krajów, w latach 2004-2006 podjęła konkretne działania mające na celu wejścia do strefy euro z dniem 1 stycznia 2007 roku i w dniu 16 marca 2006 roku złożyła wniosek w tej sprawie do Komisji Europejskiej. Próba ta jednak była nieudana. Komisja europejska podjęła negatywną decyzję z powodu niespełnienia warunków konwergencji, a mianowicie wysokości inflacji – „Na dzień dzisiejszy Litwa nie spełnia kryterium stabilności cen”, dlatego też Komisja stwierdziła, że nie należy zmieniać statusu Litwy, jako „państwa członkowskiego objętego derogacją”¹¹. Widząc taką sytuację Łotwa i Estonia zdecydowały nie składać wniosków i odłożyły terminy przyjęcia euro. Kolejne próby przyjęcia euro przez kraje bałtyckie zostały podjęte już w okresie pokryzysowym.

2. Proces przyjęcia euro przez Estonię, Łotwę i Litwę

Kraje bałtyckie z dużymi trudnościami gospodarczymi przebrnęły przez kryzys finansowy z lat 2008-2009. Jak widzimy z danych zawartych w tabeli 1 i na rysunku 1 Estonia, Łotwa i Litwa były na początku XXI wieku w podobnym koniunkturalnym cyklu gospodarczym. Należy jednak odnotować, że jeżeli PKB per capita dla Łotwy i Litwy miał bardzo podobne wartości, to w przypadku Estonii wskaźnik był wyższy o około 25%-35% od dwóch pozostałych. Różnice te miały tendencje malejące. W porównaniu do wskaźników strefy Euro 19 różnice w PKB per capita były od 3,5 do 4,8 razy dla roku 2004, zaś w 2016 w granicach 2-2,5 razy. Gospodarki trzech krajów bałtyckich również miały podobne zmiany PKB per capita do roku poprzedniego, co widzimy z danych zawartych w tablicy 2 i na rysunku 2. Analizując dane na rysunkach 1 i 2 można stwierdzić, że kraje bałtyckie wybrały dogodny okres wprowadzenia euro, gdyż w latach 2010-2016 znalazły się gospodarki tych krajów w fazie ożywienia gospodarczego cyklu koniunkturalnego, co ułatwiło spełnienie kryteriów konwergencji.

Na podstawie corocznego raportu o konwergencji Komisja Europejska w dniu 12 maja 2010 roku stwierdziła, że Estonia, jako jedyny kraj spośród 9 państw ocenianych, spełniła wszystkie kryteria konwergencji i uzyskała gotowość przyjęcia waluty euro z dniem 1 stycznia 2011 roku. Jednocześnie Komisja Europejska zaznaczyła, że „żadne z pozostałych ośmiu państw członkowskich poddanych ocenie w omawianym sprawozdaniu nie spełnia wszystkich kryteriów konwergencji dla przyjęcia euro”¹². Oceniając kryterium inflacji Komisja stwierdziła, że inflacja w Estonii w okresie 12 miesięcy do marca 2010 roku wyniosła -0,7% (a wartość referencyjna była 1,0%) dlatego też stabilność cen w Estonii została oceniona jako trwała, sugerowano jednak zachować czujność, aby utrzymać inflację na niskim poziomie. Bardzo dobrze

⁸ <http://www.psz.pl/118-gospodarka/lotwa-zabojcze-erm-2> (dostęp: 10.08.2017).

⁹ <http://www.eestipank.ee/en/press/entry-erm-ii-leaves-exchange-rate-estonian-kroon-unchanged-27062004> (dostęp: 10.08.2017).

¹⁰ <http://www.psz.pl/118-gospodarka/lotwa-zabojcze-erm-2> (dostęp: 10.08.2017).

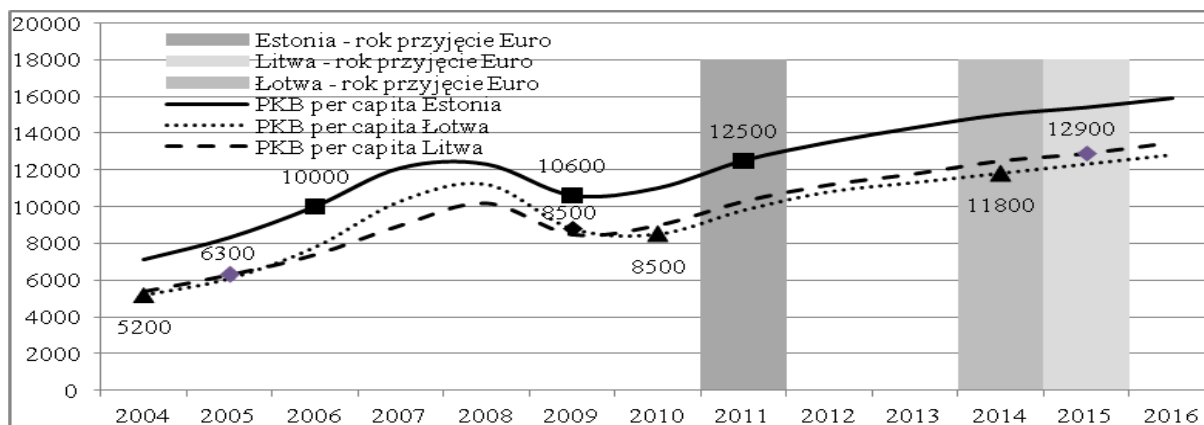
¹¹ Sprawozdanie Komisji z dnia 16.05.2006, Sprawozdanie o konwergencji z 2006 r. dotyczące Litwy, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1479495198597&uri=CELEX:52006DC0223> (dostęp: 10.08.2017).

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52010AP0217> i http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-562_pl.htm oraz http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/2010-05-12-convergence_report_2010_en.htm (dostęp: 25.08.2017).

Tablica 1. PKB per capita Estonii, Łotwy i Litwy oraz strefy euro 19 w latach 2004-2016 (w tys. €)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	7,1	8,3	10,0	12,1	12,3	10,6	11,0	12,5	13,5	14,3	15,0	15,4	15,9
Łotwa	5,2	6,1	7,8	10,3	11,2	8,8	8,5	9,8	10,8	11,3	11,8	12,3	12,8
Litwa	5,4	6,3	7,4	9,0	10,2	8,5	9,0	10,3	11,2	11,8	12,5	12,9	13,5
Strefa euro 19	25,0	25,8	27,0	28,4	28,9	27,8	28,5	29,2	29,2	29,5	30,0	31,0	31,7

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_pc&lang=en (dostęp: 25.08.2017)

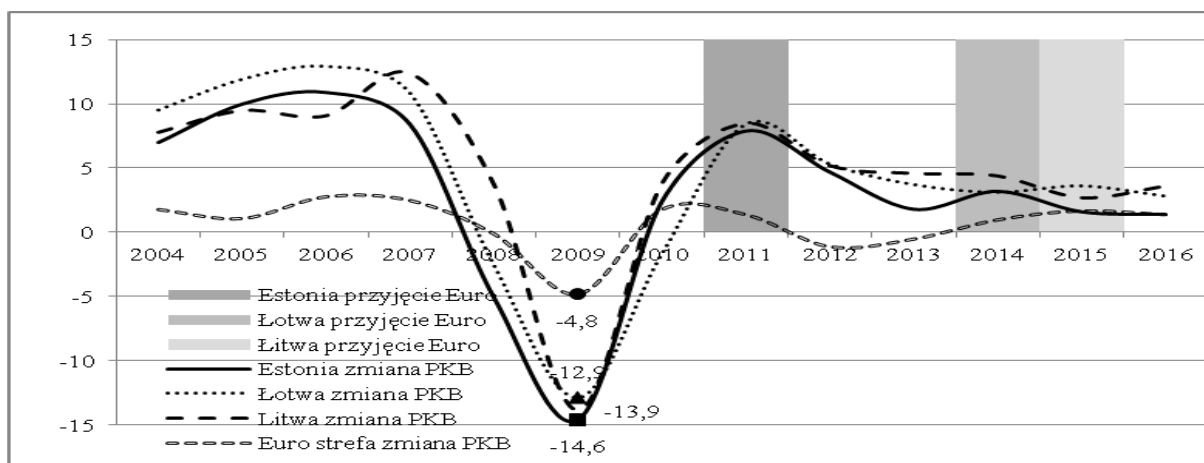
Rysunek 1. PKB per capita krajów bałtyckich w okresie 2004-2016 oraz okresy przystąpienia do strefy euro, (€ per capita)

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_pc&lang=en (dostęp: 25.08.2017).

Tablica 2. Zmiana PKB r/r Estonii, Łotwy i Litwy oraz strefy euro 19 w latach 2004-2016, (%)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	7	10	10,9	8,4	-5,1	-14,6	2,4	7,9	4,7	1,8	3,2	1,6	1,4
Łotwa	9,5	11,9	12,9	10,8	-2,6	-12,9	-1,7	8,4	5,3	3,7	3,1	3,6	2,8
Litwa	7,8	9,5	9,1	12,4	3,7	-13,9	3,8	8,5	5,2	4,6	4,4	2,7	3,6
Strefa euro 19	1,8	1,1	2,8	2,5	-0,1	-4,8	1,8	1,4	-1,1	-0,5	1,0	1,7	1,4

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_pc&lang=en (dostęp: 25.08.2017)

Rysunek 2. Dynamika PKB per capita do roku poprzedniego krajów bałtyckich w okresie 2004-2016

Źródło: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdec100&language=en> (dostęp: 25.08.2017).

zostało ocenione kryterium finanse publiczne, ponieważ w 2009 roku deficyt budżetowy wyniósł 1,7% PKB (przy dopuszczalnym limicie do 3% PKB), zaś dług publiczny w 2009 roku był 7,2% PKB, (również znacznie poniżej limitów z Maastricht, które zostały ustanowione na 60% PKB). W odniesieniu do kolejnego kryterium konwergencji stóp procentowych Komisja odnotowała, że nie ma on bezpośredniego zastosowania do Estonii, w której nie istnieją długoterminowe obligacje rządowe z powodu bardzo niskiego poziomu długu publicznego, który jest następstwem odnotowanych w latach 2002-2007 nadwyżek budżetowych. W odniesieniu do kursu walutowego stwierdzono, że w poprzedzającym dwuletnim okresie korona estońska nie ulegała znacznym presjom i od czasu przystąpienia do ERM II (28 czerwca 2004 roku) nie nastąpiło jej odchylenie od kursu centralnego. Również stwierdzono, że ustawodawstwo estońskie w zakresie polityki pieniężnej było zgodne z prawodawstwem UE¹³.

W dniu 16 czerwca 2010 roku Parlament Europejski przyjął rezolucję na temat wprowadzenia euro w Estonii, zaznaczając jednocześnie, że Parlament Europejski „wyraża zaniepokojenie w związku z rozbieżnościami dotyczącymi stabilności inflacji w sprawozdaniach o konwergencji przedstawionych przez Komisję i EBC” i „wzywa także rząd Estonii do dołożenia wszelkich starań, aby wprowadzenie euro nie zostało wykorzystane do ukrytego podnoszenia cen”¹⁴. Sytuacja w Estonii po wprowadzeniu euro zostanie rozpatrzona w kolejnym rozdziale.

W dniu 5 czerwca 2013 roku Komisja Europejska wydała pozytywną opinię w sprawie złożonego wniosku przez Łotwę w dniu 5 marca 2013 roku stwierdzając, że kraj ten spełnia wszystkie kryteria konwergencji¹⁵. W Raporcie o konwergencji za rok 2013 EBC stwierdził, że średnia 12-miesięczna stopa inflacji HICP na Łotwie w okresie tzw. referencyjnym od maja 2012 roku do kwietnia 2013 roku wyniosła 1,3% i była znacznie niższa od wartości referencyjnej 2,7% przyjętej dla kryterium stabilności cen. Odnotowano jednak, że w dalszej perspektywie prognozy inflacji dla Łotwy są wzrostowe i dlatego trwałość konwergencji inflacji budziła pewne obawy. Dobrze zostało ocenione kryterium finanse publiczne - w referencyjnym roku 2012 deficyt budżetowy miał wartość 1,2% PKB, czyli wyraźnie poniżej 3% wartości referencyjnej, zaś wysokość długu publicznego była 40,7% PKB, czyli niższa od 60% wartości referencyjnej ustalonej według limitów z Maastricht. Trzecie kryterium konwergencji wymagało aby pasmo wahań waluty narodowej, łata łotewskiego (został włączony do ERM II 2 maja 2005 roku) było w granicach $\pm 15\%$. W momencie przystąpienia do ERM II władze Łotwy zobowiązały się do utrzymania kursu łata w paśmie wahań $\pm 1\%$ wokół kursu centralnego. W okresie od 17 maja 2011 roku do 16 maja 2013 roku zarówno maksymalne odchylenie łata w górę od kursu centralnego ERM II, jak i maksymalne odchylenie w dół wyniosło 1,0%. Długoterminowa stopa procentowa na Łotwie była w okresie referencyjnym od maja 2012 roku do kwietnia 2013 roku średnio 3,8% - niższa od wartości referencyjnej wynoszącej 5,5%. W końcowej części stwierdzono, że prawo łotewskie w zakresie polityki pieniężnej jest zgodne z prawodawstwem UE¹⁶.

Parlament Europejski w rezolucji ustawodawczej zwrócił uwagę dla rządu Łotwy, że „globalny kryzys finansowy ciężko dotknął Łotwę pod względem ubóstwa, bezrobocia i zmian demograficznych” i „apeluje do rządu Łotwy w szczególności o zajęcie się poziomem ubóstwa i powiększającymi się nierównościami dochodów”. Parlament Europejski odnotował, że „jest

¹³ *Raport o konwergencji maj 2010 roku*, Europejski Bank Centralny, s. 42-44 [online] <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201005pl.pdf?5647630d3a034e98336fd81b1163a013> oraz http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-562_pl.htm (dostęp: 10.08.2017).

¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1503967484823&uri=CELEX:52010AP0217> oraz <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0238:FIN:PL:PDF> (dostęp: 25.08.2017).

¹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:52013PC0345> (dostęp: 10.08.2017).

¹⁶ *Raport o konwergencji czerwiec 2013*, Europejski Bank Centralny, s. 50-55 [online] <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306pl.pdf?5c11abca792cf7be65b98ff666ae5d78> (dostęp: 10.08.2017).

zaniepokojony utrzymującym się obecnie niskim poparciem obywateli Łotwy dla przyjęcia euro; wzywa rząd i władze Łotwy do prowadzenia bardziej aktywnego dialogu z obywatelami Łotwy w celu zapewnienia większego poparcia publicznego dla przyjęcia euro”. W dalszej części rezolucja Parlamentu Europejskiego głosiła, że „wzywa także rząd Łotwy do ustanowienia odpowiednich mechanizmów kontroli i dołożenia wszelkich starań, aby wprowadzenie euro nie zostało wykorzystane do ukrytego podnoszenia cen”¹⁷.

W dniu 23 lipca 2014 roku Rada Ministrów Unii Europejskiej stwierdziła, że Litwa spełnia kryteria konwergencji i podjęła przychylną decyzję o przystąpieniu Litwy do Euro strefy z dniem 1 stycznia 2015 roku. W Raporcie o konwergencji czerwiec 2014 Europejski Bank Centralny stwierdził, że w okresie referencyjnym od maja 2013 roku do kwietnia 2014 roku średnia 12-miesięczna stopa inflacji HICP na Litwie wynosiła 0,6% i była niższa od wartości referencyjnej 1,7% przyjętej dla kryterium stabilności cen, jednak prognozy EBC na najbliższe lata były dla inflacji na Litwie wzrostowe – dlatego też końcowy wniosek był następujący - trwałość konwergencji stóp inflacji budzi obawy. W roku 2013 deficyt budżetowy Litwy miał wartość 2,1% PKB (poniżej 3% wartości referencyjnej), zaś wskaźnik długu publicznego wyniósł 39,4% PKB (niższy od 60% PKB wartości referencyjnej). Kurs lita litewskiego w dwuletnim okresie referencyjnym był stabilny i równy 3,45280 lita za euro (od 28 czerwca 2004 roku lit należał do ERM II). W ciągu dwóch lat poprzedzających kurs lita nie odbiegał od kursu centralnego. Średnia długoterminowa stopa procentowa w okresie od maja 2013 roku do kwietnia 2014 roku wynosiła 3,6% i była niższa od wartości referencyjnej wynoszącej 6,2%. Również stwierdzono, że przepisy krajowe w zakresie polityki pieniężnej na Litwie były zgodne z prawodawstwem UE¹⁸.

3. Skutki przystąpienia do strefy euro gospodarek krajów bałtyckich

W krajach bałtyckich wprowadzenie euro odbyło się według modelu „big bang”, to znaczy 1 stycznia był datą jednoczesnego przejścia w obrotach gotówkowym i bezgotówkowym¹⁹. Procedury techniczne wprowadzenia do obiegu euro i wycofania waluty narodowej odbyły się sprawnie. Wprowadzenie euro zwiększyło stabilność i zmniejszyło koszty transakcyjne. Dotyczy to handlu zagranicznego i bezpośrednich inwestycji zagranicznych²⁰.

W okresie 2011-2016 eksport Estonii z państwami euro strefy wzrósł z 3,4 mld euro w 2011 roku (co stanowiło 28,4% od ogółu eksportu) do 5,4 mld euro w 2016 roku (odpowiednio 45,4 % od ogółu eksportu). Import do Estonii odpowiednio w tym okresie był 4,1 mld euro (32,6%) w roku 2011 i 7,6 mld euro (55,9%) w roku 2016²¹. Podobna sytuacja była w latach 2015-2016 na Łotwie - udział eksportu do strefy euro wzrósł z 29,5% (3,1 mld euro) w roku 2015 do 49% (5,1 mld euro) w roku 2016, zaś import z 38,6% (4,8 mld euro) w roku 2015 do 57,3% (7,0 mld euro) od ogółu importu w 2016 roku²². Na Litwie udział eksportu do strefy euro w roku 2014 stanowił 25,7% (6,3 mld euro) i wzrósł w roku 2016 do 37,5% (8,5 mld euro), zaś

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013AP0313&from=EN> (dostęp: 20.08.2017).

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014D0509&from=PL>; *Raport o konwergencji czerwiec 2014*, s. 83-86 [online] <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201406pl.pdf> (dostęp: 20.08.2017).

¹⁹ *Doświadczenia Estonii z procesu zamiany waluty krajowej na euro*, NBP, Warszawa 2011, s. 24.

²⁰ P. Ciżkowski, *Inflacja Inwestycje Polityka pieniężna*, PWE, Warszawa 2010, s. 93-100.

²¹ Biuro Statystyki Estonii, opracowanie własne na podstawie: http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT09&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+COUNTRY+%28MONTHS%29&path=..I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1 (dostęp: 20.08.2017).

²² Centralne Biuro Statystyki Łotwy, opracowanie własne na podstawie: http://data.csb.gov.lv/pxweb/en/atirdz/atirdz_ikgad_atirdz/AT0020_euro.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdcb978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (dostęp: 20.08.2017).

import do euro strefy w roku 2014 stanowił 36,9% (9,6 mld euro) i wzrósł w roku 2016 do 48,1% (11,9 mld euro)²³. Dane na temat wielkości handlu zagranicznego zawarte są w tabelicy 3.

Tablica 3. Eksport i import w krajach bałtyckich w latach 2010-2016, (mld euro)

Rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	Eksport	8,74	12,00	12,52	12,29	12,01	11,58	11,89
	Import	9,27	12,73	14,10	13,90	13,79	13,10	13,52
Łotwa	Eksport	6,68	8,54	9,87	10,02	10,25	10,36	10,36
	Import	8,41	10,98	12,51	12,64	12,65	12,49	12,25
Litwa	Eksport	15,65	20,15	23,05	24,54	24,36	22,90	22,61
	Import	17,65	22,83	24,88	26,21	25,89	25,40	24,70

Źródło: [http://pub.stat.ee/px-](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT01&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+SITC+COMMODITY+SECTION&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1)

[web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT01&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+SITC+COMMODITY+SECTION&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT01&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+SITC+COMMODITY+SECTION&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1)

http://data.csb.gov.lv/pxweb/en/atirdz/atirdz_ikgad_atirdz/AT0010_euro.px/table/tableViewLayout2/?rxid=a79839fe-11ba-4ecd-8cc3-4035692c5fc8 <https://osp.stat.gov.lt/uzsienio-prekyba1> (dostęp: 30.08.2017).

Analizując dane z tabelicy 3 widzimy, że obroty handlu zagranicznego Estonii wzrosły po przyjęciu euro w 2011 roku – ale podobna jest sytuacja również na Łotwie i na Litwie. W 2014 roku następuje spadek obrotów handlowych w dwóch krajach bałtyckich - prawdopodobnie wynika to z sankcji odwetowych przyjętych przez Rosję po decyzjach UE z powodu aneksji Krymu. Podsumowując można stwierdzić, że po wstąpieniu do strefy euro w krajach bałtyckich wzrosły udziały eksportu i importu z krajami strefy euro.

Wejście do strefy euro miało również wpływ na bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) w krajach bałtyckich. W okresie 2010-2016 udział BIZ z euro strefy na Łotwie wzrósł z 34,4% (2,81 mld euro) do 48,8% (6,57 mld euro). Podobnie sytuacja wyglądała i na Litwie – udział skumulowanych BIZ z strefy euro wzrósł z 29,8% (2,99 mld euro) w roku 2010 do 45,9% (6,39 mld euro) na koniec roku 2016.

Tablica 4. BIZ kumulowane w krajach bałtyckich w latach 2010-2016, (mld euro)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	6,49	6,06	7,13	7,70	8,82	8,52	8,91
Łotwa	8,18	9,36	10,26	11,57	12,42	13,54	13,46
Litwa	10,03	11,03	12,10	12,72	12,75	13,50	13,93

Źródło: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=en#listMenu/2053/treeMenu/MAJANDUSKOOND>; <https://statdb.bank.lv/lb/Data.aspx?id=128>; <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/> (dostęp: 30.08.2017).

W tabelicy 5 przedstawiona jest stopa bezrobocia w okresie wejścia krajów bałtyckich do strefy euro – jak widać w latach 2010-2016 stopa bezrobocia spadała w tych trzech krajach i w końcowym okresie badanych lat była mniejsza niż w strefie euro.

Tablica 5. Stopa bezrobocia w krajach bałtyckich w latach 2010-2016, (%)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4	6,2	6,8
Łotwa	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9	9,6
Litwa	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	7,9
Euro strefa	10,1	10,1	11,3	12,0	11,6	10,9	10,0

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_urgan&lang=en (dostęp: 30.08.2017).

²³ Departament Statystyki Litwy, opracowanie własne <https://osp.stat.gov.lt/uzsienio-prekyba1> (20.08.2017).

W tablicach 6 i 7 zawarto dane na temat zróżnicowania dochodowego - współczynnik Giniego oraz współczynnik kwintylowy S80/S20 krajów bałtyckich w latach 2010-2016.

Tablica 6. Współczynnik Giniego przed wypłatą zasiłków socjalnych w krajach bałtyckich w latach 2010-2016, (%)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	35,3	35,9	35,9	36,3	39,2	38,1	36,2
Łotwa	39,0	38,5	38,8	38,3	38,5	37,9	37,0
Litwa	42,4	39,4	37,7	40,2	39,4	42,1	41,0
Euro strefa	35,6	36,1	35,6	36,0	36,3	36,0	b.d.

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12c&lang=en (dostęp: 30.08.2017)

Tablica 7. Współczynnik kwintylowy S80/S20 w krajach bałtyckich w latach 2010-2016

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Estonia	5,0	5,3	5,4	5,5	6,5	6,2	5,6
Łotwa	6,8	6,5	6,5	6,3	6,5	6,5	6,2
Litwa	7,3	5,8	5,3	6,1	6,1	7,5	7,1
Euro strefa	4,9	5,0	5,0	5,0	5,2	5,2	b.d.

Źródło: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (dostęp: 30.08.2017)

Analizując dane z ostatnich dwóch tabel widzimy, że kraje bałtyckie mają znacznie wyższe wskaźniki Giniego oraz wskaźniki kwintylowe S80/S20 niż średnie wartości w euro strefie i przyjęcie wspólnej waluty nie wpłynęło pozytywnie na tę sytuację. Należy jednak odnotować, że przyjęcie wspólnej waluty stworzyło przejrzystą strukturę cen i płac a także zwiększyło ich porównywalności, co było wsparciem w tworzeniu konkurencyjnego jednolitego rynku²⁴.

4. Inflacja rzeczywista i postrzegana w trzechletnim okresie przyjęcia euro w krajach bałtyckich

W dalszej części artykułu będziemy badać inflację rzeczywistą i postrzeganą w okresie przyjmowania euro. Rzeczywista stopa inflacji mierzona jest za pomocą zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP), który jest określony przez unijne przepisy i opiera się na metodach indeksowania cen. Postrzegana inflacja jest to subiektywne postrzeganie zmian cen przez opinię publiczną na podstawie wyników badania sondażowego Barometru Konsumentckiego Komisji Europejskiej. Badania są przeprowadzane co miesiąc i obejmują wszystkie państwa członkowskie UE – w tej liczbie i kraje bałtyckie: w Estonii grupa respondentów liczy 800 osób²⁵, na Łotwie - 1000 osób²⁶ i na Litwie – 1200 osób²⁷. Respondenci podczas sondażu odpowiadają na pytanie: „Jak zmieniły się ceny konsumpcyjne w ciągu ostatnich 12 miesięcy?” Możliwe odpowiedzi są następujące: a) bardzo wzrosły, (b) wzrosły umiarkowanie, (c) wzrosły, (d) pozostały takie same, e) spadły, f) nie wiem. Odpowiedzi w ujęciu procentowym od ogółu odpowiadających są używane do obliczenia tzw.

²⁴ M. Markiewicz, *Integracja Litwy, Łotwy i Estonii z unią gospodarczą i walutową w kontekście nominalnych kryteriów konwergencji*, [w:] Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica 238, Łódź 2010, s. 109.

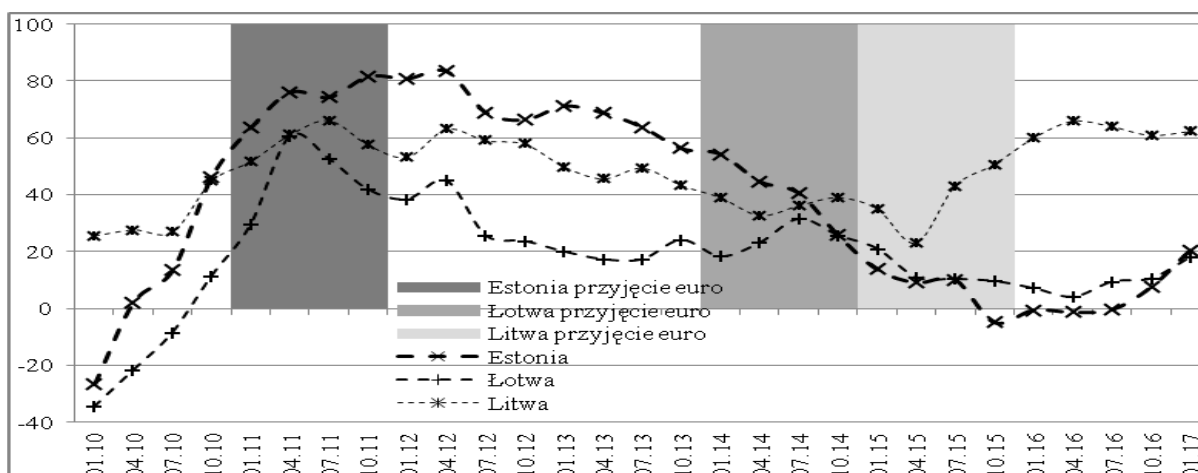
²⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/metadata_ee_cons_en_0.pdf (dostęp: 30.08.2017).

²⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/metadata_lv_cons_en_0.pdf (dostęp: 30.08.2017).

²⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/metadata_lt_cons_en_0.pdf (dostęp: 30.08.2017).

saldo według wzoru: saldo = procent (a) + 0,5 x procent (b) - 0,5 x procent (d) - procent (e). W poszczególnych publikacjach²⁸ saldo to jest podawane jako inflacja postrzegana - rysunek 3.

Rysunek 3. Inflacja postrzegana na podstawie Barometru Konsumentckiego UE w Estonii, na Łotwie i na Litwie w latach 2010-2016

Źródło: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en (dostęp: 25.08.2017).

Jak widać z danych na rysunku 3 wstąpienie Estonii do strefy euro wywołało wśród konsumentów (ale też na Łotwie i na Litwie) pojawienie się nastrojów o wzroście cen i utrzymywanie się tej tendencji do końca 2011 roku, kiedy następuje powolny spadek tej opinii. Dopiero w 2015 roku wśród konsumentów na Litwie jest zauważalny skokowy trend o wzrostach cen i o wiele trend słabszy - na Łotwie i w Estonii. Obserwując te nastroje konsumentów można powiedzieć, że w 2011 roku objawiła się przyczyna, która spowodowała pojawienie się tendencji zwykłych w ocenach konsumentckich o wzroście cen, gdyż euro zostało wprowadzone w Estonii, natomiast inflacja postrzegana wzrosła w samej Estonii, ale również i na Łotwie i na Litwie, gdzie euro nie zostało jeszcze wprowadzone.

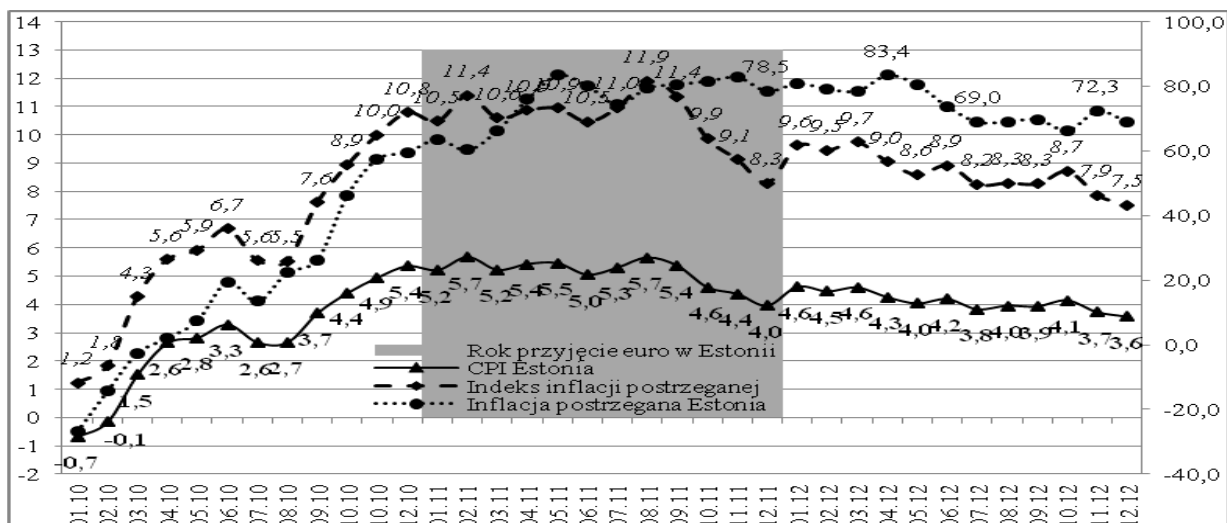
Postrzegana inflacja pozwala przedstawić ogólny poziom nastrojów konsumenta i wskazuje na trendy zmian w tych nastrojach. Dla porównania z rzeczywistą inflacją używany jest indeks postrzeganej inflacji, który został opracowany przez Brachingera²⁹. W swym artykule niemiecki ekonomista doszedł do wniosku, że konsumenci nie jednakowo odbierają wzrosty cen jednych produktów i spadki cen innych produktów. Podstawowy wniosek polega na tym, że każdy wzrost towaru konsument odbiera od 1,5 do 2,5 razy mocniej, niż wzrost ten stanowi – i odwrotnie, każdy spadek cen towarów konsument odbiera od 1,5 do 2,5 razy słabiej, niż spadek ten stanowi. Oznacza to, według H. W. Brachingera, inny model obliczania inflacji postrzeganej, niż obliczają krajowe instytucje statystyczne lub Eurostat. W swym artykule H. W. Brachinger dla obliczeń inflacji postrzeganej wprowadził współczynnik $c=2$, który uwzględnia oceny konsumenta wzrostów ($\times 2$) i spadków ($\times 1/2$) cen towarów i na tej podstawie obliczony jest indeks inflacji postrzeganej. Według tego modelu zostały policzone comiesięczne wartości indeksu inflacji postrzeganej dla 12 podstawowych grup towarów i usług³⁰. Na rysunkach 4-6

²⁸ M. Fluch, H. Stix, *Perceived Inflation in Austria - Extent, Explanations, Effects*, [w:] Monetary Policy & the Economy Q3/05, s. 26.

²⁹ H. W. Brachinger, *Euro or „Teuro”?: The Euro-induced Perceived Inflation in Germany*, [w:] Department of Quantitative Economics Working Paper No 5, University of Fribourg, Fribourg 2006, Switzerland, s. 10 [online] https://doc.rero.ch/record/30796/files/WP_DQE_05.pdf (dostęp: 25.08.2017).

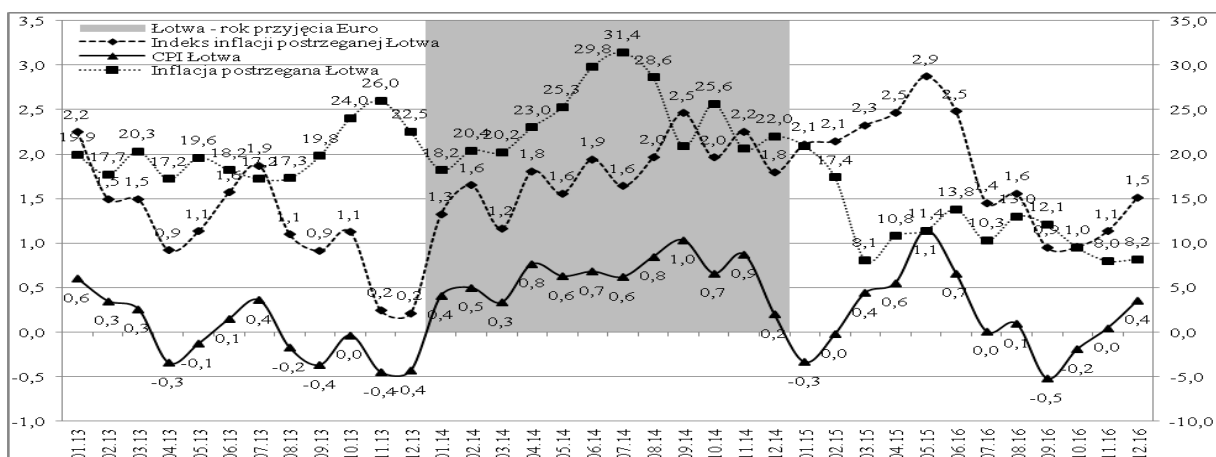
³⁰ Dla przykładu Departament Statystyki Litwy oblicza comiesięczne wartości inflacji na podstawie obserwacji 923 cen towarów i usług w 4200 miejscowościach Litwy i przedsiębiorstw. N. Mačiulis, *Inflacija Lietuvoje – di-*

pokazane są inflacje postrzegane i rzeczywiste oraz indeks inflacji postrzeganej dla roku przed wprowadzeniem euro, w roku wprowadzenia euro i w następnym roku po wprowadzenia euro w Estonii (lata 2010-2012), na Łotwie (lata 2013-2015) i na Litwie (lata 2014-2016).

Rysunek 4. Inflacja CPI, indeks inflacji postrzeganej (lewa oś) i inflacja postrzegana (prawa oś) w Estonii w okresie 2010-2012

Źródło: obliczenia własne na podstawie <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>; https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en; (dostęp: 25.08.2017).

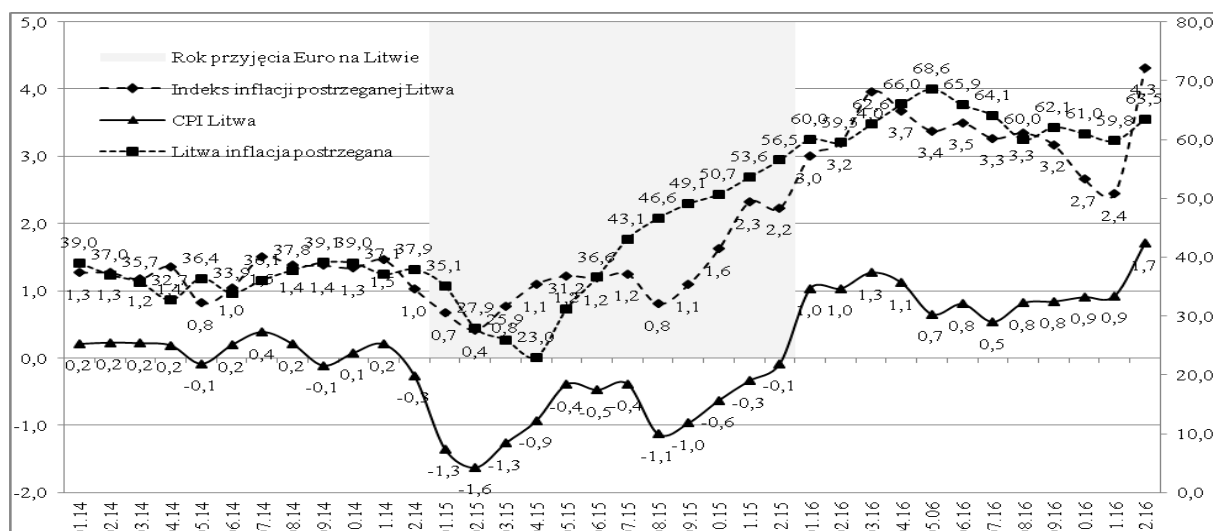

Rysunek 5. Inflacja CPI, indeks inflacji postrzeganej (lewa oś) i inflacja postrzegana (prawa oś) na Łotwie w okresie 2013-2015

Źródło: obliczenia własne na podstawie <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>; https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en; (dostęp: 25.08.2017).

Jak widać z danych zawartych na rysunkach 4-6 podczas procesu wprowadzenia euro wzrosły wartości postrzeganej inflacji i indeksu inflacji postrzeganej, mimo że inflacja realna w tym okresie nie odnotowała wzrostów, a w niektórych przypadkach – nawet spadki. Średnia

różnica między indeksem inflacji postrzeganej a inflacją realną dla Estonii w latach 2010-2012 była 4,5 p.p., dla Łotwy (2013-2015) stosownie 1,3 p.p., zaś dla Litwy(2014-2016) – 1,3 p.p. Różnice te tłumaczą w pewnej części negatywne opinie konsumentów w krajach po wprowadzeniu euro. W Austrii różnica ta była (2001-2002) 1.9 p.p.³¹, zaś dla Niemiec – 4,8 p.p.³².

Rysunek 6. Inflacja CPI, indeks inflacji postrzeganej (lewa oś) i inflacja postrzegana (prawa oś) na Litwie w okresie 2014-2016

Źródło: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>; <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>; <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>; https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en (dostęp: 25.08.2017).

Zakończenie

Kraje bałtyckie zdecydowały wejść do strefy euro z przyczyn polityczno-gospodarczych i wykazały dużą determinację aby osiągnąć ten cel. Data wstąpienia do strefy euro zbiegła się z sprzyjającą sytuacją gospodarczą, co pozwoliło krajom bałtyckim spełnić wymagane kryteria konwergencji. Instytucje UE (Komisja Europejska, Parlament Europejski) zwracały uwagę krajom bałtyckim, aby przyjęcie euro nie zostało wykorzystane do ukrytego podnoszenia cen. Po wstąpieniu do strefy euro gospodarki krajów bałtyckich praktycznie nie odnotowały znaczących zmian wskaźników ekonomicznych – PKB i dynamika zmian było podobne w okresie przed wstąpieniem i po wstąpieniu do strefy euro; wzrósł udział handlu zagranicznego i BIZ z krajami strefy euro, zaś stopa bezrobocia zmniejszała się podobnie jak w strefie euro. Wzrosło jednak zróżnicowanie dochodowe (współczynnik Giniego i współczynnik kwintylowy) oraz inflacja postrzegana i indeks inflacji postrzeganej. Różnice między indeksem inflacji postrzeganej a realną inflacją w krajach bałtyckich były podobne jak w Austrii i w Niemczech w okresie wstąpienia do strefy euro.

³¹ M. Fluch, H. Stix, *Perceived Inflation in Austria - Extent, Explanations, Effects*, [w:] Monetary Policy & the Economy Q3/05, s. 22.

³² Brachinger H. W., *Euro or „Teuro“?: The Euro-induced Perceived Inflation in Germany*, [w:] Department of Quantitative Economics Working Paper No 5, University of Fribourg 2006, Switzerland, s. 13.

Literatura

1. Brachinger H. W., 2006, Euro or „Teuro”? The Euro-induced Perceived Inflation in Germany, [w:] Department of Quantitative Economics Working Paper No 5, University of Fribourg Switzerland, s. 1-22
2. Ciżkowski P., *Inflacja Inwestycje Polityka pieniężna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010
3. Doświadczenia Estonii z procesu zamiany waluty krajowej na euro, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011
4. Fluch M., Stix H., Perceived Inflation in Austria - Extent, Explanations, Effects, [w:] *Monetary Policy & the Economy* Q3/05, s. 22-47
5. Markiewicz M., *Integracja Litwy, Łotwy i Estonii z unią gospodarczą i walutową w kontekście nominalnych kryteriów konwergencji*, [w:] *Acta Universitatis Lodziensis Folia Oeconomica* 238, Łódź 2010, s. 107-120
6. Raport o konwergencji maj 2010, Europejski Bank Centralny, s. 42-44 [online] <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201005pl.pdf?5647630d3a034e98336fd81b1163a013> (dostęp: 25.08.2017)
7. Raport o konwergencji czerwiec 2013, Europejski Bank Centralny, s. 50-55 [online] <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201306pl.pdf?5c11abca792cf7be65b98ff666ae5d78> (dostęp: 25.08.2017)
8. Raport o konwergencji czerwiec 2014, Europejski Bank Centralny, s. 83-86 [online] <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201406pl.pdf> (dostęp: 25.08.2017)

BALTIC STATES IN THE EUROZONE: THE ACCESSION PROCESS AND RESULTS

Summary

The article analyses the process of the Baltic states' accession to the eurozone and examines the consequences of their adoption of the euro currency. Although Estonia, Latvia and Lithuania joined the eurozone in different years, they share a number of common features in terms of both their accession process and presence in the euro area. The article consists of three parts – the first surveys the Baltic states' conformity with the convergence criteria and the second examines the effects that can be observed in the economies of the three Baltic countries after accession. The third part contains a comparative analysis of actual inflation versus perceived inflation index seen over the three years spanning the periods before, during and after the adoption of the euro. For this purpose, calculations of simplified perceived inflation indices in the Baltic States were compiled and compared against actual inflation. The differences across the Baltic states between the perceived inflation index and real inflation were similar to those in Austria and Germany during these countries' accession to the euro zone.

Keywords: convergence, euro zone, perceived inflation, Baltic countries

Kalvarijų 135, Wilno LT-08221, Lithuania
e-mail: wolkonowski@uwb.edu.pl